

Motion till riksdagen 2025/26:4176

av Emma Berginger m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:254 Förbättrade förutsättningar för operativt militärt samarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i 2 § lagen (2020:782) om operativt militärt samarbete i den del det avser att regeringen ska få besluta att Nato, eller en stat som är medlem i Nato eller EU, vid genomförandet av militär verksamhet för avskräckning och försvar får vidta militära försvarsåtgärder på svenskt territorium, med anledning av att förbud mot kärnvapen inom svenskt territorium saknas.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i 6 § lagen (2020:782) om operativt militärt samarbete i den del det avser att utländsk militär personal som utövar myndighet i Sverige enligt 3, 4 eller 5 § ska vara skyddad enligt 17 kap. 3 § brottsbalken.
3. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om militära försvarsåtgärder på svenskt territorium som kan få långtgående säkerhetspolitiska konsekvenser ska omfattas av tydlig demokratisk kontroll och inte genom breda bemyndiganden flyttas från riksdagen till regeringen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att befogenheter för utländsk militär personal att upprätthålla ordning och säkerhet måste vara tydligt avgränsade, proportionerliga och förenliga med svenska rättsstatliga principer och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten bör verka för att kamerabevakning som bedrivs av utländska militära styrkor används på ett sätt som är rimligt och proportionerligt samt att upplysning om bevakningen ges när så är möjligt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige befinner sig i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge efter Rysslands olagliga fullskaliga invasion av Ukraina. Kriget utmanar den europeiska säkerhetsordningen och ställer nya och omfattande krav på europeiskt och transatlantiskt försvarssamarbete. Miljöpartiet står bakom ett stärkt totalförsvar, civilt såväl som militärt, och behovet av att Sverige stärker sin förmåga att samverka med våra allierade.

En följd av Sveriges Natomedlemskap och deltagande i Natos gemensamma försvarsplanering är att rättsliga och praktiska arrangemang för utländska styrkor på svenskt territorium behöver finnas på plats. Regeringens proposition innehåller också flera förslag som syftar till att förbättra förutsättningarna för operativt militärt samarbete inom Nato, bl.a. genom att regeringen får besluta att Nato eller vissa stater får vidta militära försvarsåtgärder på svenskt territorium.

Med det sagt måste syftet med försvars- och säkerhetspolitiken vara att skydda Sverige genom att verka krigsavhållande, samt främja fred, avspänning, demokrati och folkrätt. Sveriges säkerhet stärks inte av otydliga bemyndiganden, minskad demokratisk kontroll eller lagstiftning som öppnar kryphål i svensk exportkontroll. Sverige behöver kunna samarbeta militärt med allierade, men det ska ske under tydliga rättsliga ramar, med respekt för svensk suveränitet och med riksdagen som central demokratisk aktör.

Kärnvapen ska aldrig få finnas på svenskt territorium

I propositionen ingår ett förslag som innebär att regeringen ska få besluta att Nato, eller en stat som är medlem i Nato eller EU, vid genomförandet av militär verksamhet för avskräckning och försvar får vidta militära försvarsåtgärder på svenskt territorium. I propositionen anger regeringen samtidigt att alla allierade förutsätts stödja Natos gemensamma doktrin för avskräckning, inklusive den funktion kärnvapen har för alliansens avskräckning och försvar. Regeringen upprepar att det inte finns skäl att ha kärnvapen på svenskt territorium i fredstid, men lämnar fortsatt frågan om ett bindande förbud öppen.

Miljöpartiet står fast vid att kärnvapen aldrig ska få finnas på svenskt territorium, vare sig i freds- eller i krigstid. Kärnvapen har en förödande effekt. Ett större krig med dessa vapen inblandade skulle kunna förstöra förutsättningarna för mänskligt liv. Kärnvapen på svensk mark skulle också göra Sverige till en måltavla, höja hotnivån och kunna ses som en eskalering.

Sveriges försvar ska vara krigsavhållande. Diplomati, avspänning och internationell rätt måste vara bärande delar av svensk säkerhetspolitik.

Miljöpartiet har tidigare, i följdmotionen om DCA-avtalet, krävt att regeringen skyndsamt ska ta fram ett lagförslag som förbjuder kärnvapen på svenskt territorium såväl i fredstid som under krig. Där framhöll vi också att frågan om kärnvapen på svenskt territorium inte bör avgöras av vilken regering Sverige har vid tillfället utan ytterst är en fråga för Sveriges riksdag.

Tyvärre har regeringen inte hört sammat detta krav. Mot den bakgrunden kan Miljöpartiet inte acceptera ett så långtgående överlåtande av förvaltningsuppgifter till Nato eller vissa stater utan att Sverige först får en tydlig lagstiftning som förbjuder kärnvapen på svenskt territorium på plats.

Regeringens förslag innebär också en maktförskjutning från riksdagen till regeringen. Det handlar inte enbart om tekniska anpassningar av lagstiftningen.

Förslaget innebär att regeringen ges ett brett mandat att låta andra stater eller Nato vidta militära försvarsåtgärder från svenskt territorium.

Göteborgs universitet pekar i sitt remissvar på att den föreslagna lydelsen innebär ett långtgående bemyndigande till regeringen. Universitetet framhåller att beslutanderätt skulle kunna överlåtas oavsett om det råder fred, krigsfara eller krig, att det är svårt att överblicka vilka befogenheter som kan komma att överlåtas och att gränserna för bemyndigandet bör framgå tydligt av lagen. Göteborgs universitet lyfter också att det föreslagna bemyndigandet riskerar att inte vara så tydligt och avgränsat som grundlagen kan anses kräva.

Även Svenska Freds framhåller i sitt remissvar att beslut med så stora och riskfyllda konsekvenser för Sveriges säkerhet bör fattas av riksdagen, inte regeringen. Organisationen pekar särskilt på risken att Sverige kan anses bli part i en väpnad konflikt om regeringen tillåter att utländska styrkor genomför stridshandlingar från svenskt territorium.

Miljöpartiet delar bedömningen att den demokratiska kontrollen måste värnas. Riksdagen är folkets främsta företrädare. Beslut som kan få långtgående konsekvenser för Sveriges säkerhet, Sveriges folkrättsliga ställning och risken för att svenskt territorium används i operationer som får följder långt bortom Sverige bör inte hanteras genom alltför breda och otydliga bemyndiganden till regeringen.

Tydlighet krävs när utländska styrkor ges befogenheter att upprätthålla ordning och säkerhet

Regeringen föreslår att bestämmelserna om att viss amerikansk militär personal ska kunna ges vissa polisiära befogenheter för att upprätthålla ordningen inom styrkan även ska kunna gälla utländsk militär personal från Nato, en stat som är medlem i Nato eller EU. Försvarsmakten ska också kunna besluta att sådan personal får bevaka vissa skyddsobjekt, varvid bestämmelser i skyddslagen och polislagen ska gälla.

Miljöpartiet ser att det kan finnas praktiska skäl för att utländska styrkor ska kunna upprätthålla ordningen inom den egna styrkan och delta i bevakning av skyddsobjekt under tydliga former. Vi står därför bakom förslaget. Samtidigt finns det betydande skäl till försiktighet.

Svenska Freds lyfter i sitt remissvar att olika Natoländer har olika rules of engagement, vilket kan få stora konsekvenser när utländska styrkor ges befogenheter i Sverige. Organisationen pekar också på att Nato Sofa innehåller krav på att sändande stats personal ska respektera mottagande stats lagstiftning, men att rules of engagement inte nödvändigtvis är formulerade som lagstiftning. Att utländska styrkor ska kunna följa mottagande stats lagstiftning ställer också höga krav på kunskap om densamma. Vidare lyfter flera remissinstanser att förslaget lämnar för mycket utrymme för tolkning. Exempelvis påpekar Göteborgs universitet att den viktiga begränsningen att utländsk militär personal endast ska kunna utöva befogenheter i förhållande till medlemmar i den egna styrkan inte tydligt framgår av själva bemyndigandet.

Miljöpartiet anser att regeringen behöver säkerställa att befogenheterna blir tydligt avgränsade, proportionerliga och rättssäkra. Utländsk militär personal ska inte ges otydliga befogenheter att ingripa mot svensk civilbefolkning. Det måste också säkerställas att personalen förstår svenska lagar, proportionalitetsprinciper och begränsningar. En ordning där utländsk militär personal ges myndighetsutövande

befogenheter i Sverige kräver tydliga ansvarsförhållanden, fungerande samverkan med svenska myndigheter och möjlighet till uppföljning.

Avslå utökad förstärkt straffrättsligt skydd för utländsk militär personal

Regeringen föreslår att utländsk militär personal som utövar myndighet i Sverige enligt lagen om operativt militärt samarbete ska vara skyddad enligt 17 kap. 1–4 §§ brottsbalken på motsvarande sätt som om det hade varit fråga om svensk myndighetsutövning. Detta innebär bl.a. att det nya brottet förolämpning mot tjänsteman ska omfattas.

Miljöpartiet anser att personer som utför uppgifter i Sverige ska skyddas mot våld och hot. Men vi har motsatt oss regeringens breda straffskärpningar i proposition 2024/25:141, bl.a. eftersom straffskärpningar ska vara evidensbaserade och proportionerliga. Vi framhöll då att regeringen inte med tillräcklig tydlighet hade visat att de föreslagna straffskärpningarna var ändamålsenliga eller hade stöd i forskning och erfarenhet.

När regeringen nu vill utvidga samma straffrättsliga skydd till utländsk militär personal står Miljöpartiet fast vid samma principiella hållning. Miljöpartiet anser därför att riksdagen bör avslå propositionen i den del som avser det utökade förstärkta straffrättsliga skyddet för utländsk militär personal.

Kamerabevakning måste vara proportionerlig

Regeringen föreslår undantag från flera krav som annars gäller vid kamerabevakning. En utländsk militär styrka som befinner sig i Sverige inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering ska i vissa fall undantas från krav på intresseavvägning, förteckning och upplysning om kamerabevakning.

Miljöpartiet ser att det kan finnas situationer där kamerabevakning är nödvändig av säkerhetsskäl och att det i vissa militära sammanhang kan vara svårt eller olämpligt att lämna fullständig information i förväg. Vi motsätter oss därför inte förslaget i denna del. Samtidigt innebär kamerabevakning alltid risker för integritetsintrång, särskilt när upplysningsplikten begränsas.

Stockholms universitet framhåller att även om kamerabevakning i dessa fall i stort kan vara befogad och proportionerlig, betyder det inte att den är befogad och proportionerlig i varje enskilt fall. Universitetet understryker också att underlåtenhet att upplysa allmänheten om kamerabevakning ökar risken för integritetsintrång och att Försvarsmakten bör verka för att kamerabevakning används på ett rimligt och proportionerligt sätt samt att upplysning ges när det är möjligt.

Miljöpartiet anser att detta bör vara utgångspunkten för tillämpningen. Försvarsmakten bör ges ett tydligt ansvar för att verka för proportionalitet, återhållsamhet och transparens där det är möjligt, även när lagstiftningen medger undantag.

Svensk krigsmaterielexport får inte urholkas

Regeringen föreslår att bemyndigandet i lagen om krigsmateriel ska ändras så att regeringen får meddela föreskrifter om undantag från tillståndskravet för utförsel av krigsmateriel och lämnande av tekniskt bistånd till Nato eller en stat som är medlem i Nato.

Miljöpartiet motsätter sig detta. Svensk krigsmaterielexport ska vara restriktiv och får inte urholkas genom undantag som i praktiken skapar kryphål. Sveriges Nato-medlemskap får inte innebära att demokrati, mänskliga rättigheter eller Sveriges folk-rättsliga förpliktelser ges lägre vikt i exportkontrollen. Tvärtom vill vi se ytterligare skärpningar av lagen om krigsmaterielexport.

Stockholms universitet framhåller i sitt remissvar att utvidgningen inte är obetydlig. Universitetet pekar på att undantaget tidigare gällde USA och EES-länder, men att ytterligare Natoländer nu läggs till, däribland Turkiet, och att export av krigsmateriel till vissa länder i vissa fall kan strida mot internationella förpliktelser. Stockholms universitet föreslår därför en säkerhetsventil som gör det möjligt att stoppa utförsel och tekniskt bistånd när exporten skulle kunna strida mot Sveriges internationella förpliktelser.

Svenska Freds varnar för att förslaget riskerar att urholka och i praktiken underminera den svenska krigsmateriellagstiftningen och dess grundläggande värden. Organisationen pekar särskilt på risken att hänsyn till alliansen eller dess medlemmar får väga över i bedömningen av export till odemokratiska stater, stater som allvarligt kränker mänskliga rättigheter eller länder i väpnad konflikt eller med risk för väpnad konflikt.

Miljöpartiet delar denna oro. Den svenska krigsmateriellagstiftningen innehåller viktiga spärrar. Dessa spärrar ska inte rundas genom generella undantag eller föreskrifter som minskar behovet av prövning. Sverige ska vara en stark röst för nedrustning, folkrätt och mänskliga rättigheter. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till ändring i lagen om krigsmateriel.

Emma Berginger (MP)

Jacob Risberg (MP)

Janine Alm Ericson (MP)